

МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Місюк Микола Васильович

доктор економічних наук,
професор, заслужений економіст України,
проректор з навчальної роботи,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: 0000-0003-2903-7715
dekan-ekon@pdatu.edu.ua

Сушарник Ярослав Анатолійович

кандидат економічних наук,
викладач кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
ORCID: 0000-0002-6104-343X
susharnuk1990@gmail.com

Дослідження присвячене розробці комплексної методології оцінки впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі тваринництва в Україні, що є актуальним у контексті сучасних викликів аграрного сектору. Проблема полягає в недостатній ефективності формальних інститутів, таких як законодавство та державні програми, які часто не відповідають реальним потребам галузі, а також у недооцінці неформальних інститутів, зокрема традицій, соціальних норм і довіри. Цей дисбаланс між формальними правилами та фактичними умовами господарювання гальмує модернізацію виробництва, знижує інноваційну активність і послаблює конкурентні позиції українських підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. Методологія базується на інституційному аудиті, який дозволяє системно оцінити вплив інституційних чинників, ідентифікувати взаємозв'язки між економічними, соціальними та управлінськими аспектами, виявити системні бар'єри та сформулювати рекомендації для створення ефективної інституційної політики. Інституційні чинники класифіковано за рівнями впливу: прямий (державні програми, податкові стимули, кредитування), опосередкований (якість освіти, інфраструктура, наукова підтримка) та латентний (традиції, норми, довіра). Методологічний підхід ґрунтується на принципах цілеспрямованості, комплексності, системності, безперервності, об'єктивності та інформаційного забезпечення. Для реалізації використано інструменти: бенчмаркінг для порівняння з кращими практиками, SWOT-аналіз для оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів, PESTEL-аналіз для вивчення політичних, економічних, соціальних, технологічних, екологічних і правових аспектів, GAP-аналіз для виявлення розривів між плановими та фактичними показниками, динамічне моделювання, сценарний аналіз, графічні методи (багатокутні профілі) та кореляційно-регресійний аналіз для оцінки взаємозв'язків. Оцінка проводиться з використанням абсолютних (інвестиції, кадровий потенціал) і відносних (ефективність ресурсів, ринкова конкурентоспроможність) індикаторів. Логіка оцінки включає чотири етапи: формування інституційного середовища, створення умов, реакція галузі та вимірювання результатів.

Ключові слова: інституційний аудит, конкурентоспроможність, галузь тваринництва, формальні інститути, неформальні інститути, методологія.

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.4.4>

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблемою розвитку тваринництва в Україні є не відсутність нормативного забезпечення, а його недостатня ефективність у практичній площині. Формальні інститути, такі як законодавство, державні програми чи фінансові механізми, часто не узгоджуються з реальними потребами галузі, тоді як неформальні інститути – традиції, соціальні норми та рівень довіри – залишаються недооціненими у процесі державного регулювання. Це створює дисбаланс між регламентованими правилами та

фактичними умовами господарювання, що уповільнює модернізацію, знижує інноваційну активність і послаблює конкурентні позиції підприємств. За таких умов особливої актуальності набуває розробка комплексного методологічного підходу до оцінки інституційного впливу, який дозволить ідентифікувати взаємозв'язки між економічними, соціальними та управлінськими чинниками, визначити системні бар'єри розвитку й сформувати ефективну інституційну політику, спрямовану на підвищення стійкості та конкурентоспроможності галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі тваринництва досить широко розглядається у працях вітчизняних та зарубіжних учених, однак залишається багато аспектів, що потребують подальшого наукового осмислення. Так, у фундаментальній праці Д. Норта [2] інститути трактуються як «правила гри», які формують стимули для економічних агентів і визначають ефективність розподілу ресурсів, що стало основою сучасного інституційного аналізу. Важливий внесок у розробку прикладних аспектів зробив О.І. Серняк [3], який розглядає інституційний аудит як інструмент державно-громадського моніторингу ефективності діяльності інституцій і якості публічних послуг. Значна увага у працях В. Каспера, О. Вільямсона [5] приділяється аналізу механізмів, які регулюють економічну поведінку суб'єктів і знижують трансакційні витрати, що безпосередньо пов'язано з підвищенням конкурентоспроможності підприємств. Практичні підходи до оцінювання та підвищення ефективності інституційних систем відображено у працях Т. Морщенок [7], яка обґрунтовує бенчмаркінг як інструмент стратегічного розвитку, С. Довбні – щодо комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємств, Ю. Гудзь [9] – у контексті використання PESTEL-аналізу для дослідження зовнішніх чинників впливу на аграрний сектор, та М. Вдовина [13] – у застосуванні методів статистичного моделювання економічних процесів. Попри наявність значної теоретико-методичної бази, недостатньо опрацьованими залишаються питання кількісного вимірювання неформальних інститутів (норм, довіри, традицій), виявлення причинно-наслідкових зв'язків між інституційними змінами та результативними показниками, а також побудови регіонально диференційованих і динамічних моделей оцінки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка комплексного методологічного підходу до оцінки впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі тваринництва в Україні, спрямованого на ідентифікацію взаємозв'язків між економічними, соціальними та управлінськими чинниками, виявлення системних бар'єрів розвитку та формування ефективної інституційної політики для підвищення стійкості й конкурентних позицій галузі шляхом проведення інституційного аудиту.

Методи дослідження. При написанні тексту використано методи дослідження: інституційний аудит для аналізу ефективності формальних і неформальних інститутів; бенчмаркінг для порівняння з міжнародними практиками; SWOT-аналіз для оцінки сильних/слабких сторін і можливостей/загроз; PESTEL-аналіз для вивчення зовнішніх чинників (політичних, економічних, соціальних тощо); динамічне моделювання та сценарний аналіз для прогнозування розвитку галузі; графічні методи (багатокутні профілі) для візуалізації показників; кореляційно-регресійний аналіз для оцінки взаємозв'язків між інституційними та результативними показниками.

Результати дослідження. Методологічним фундаментом оцінки забезпечення конкурентоспроможності галузі тваринництва виступає концепт інституціоналізації, що розглядається як процес утвердження стабільних

форм взаємодії, заснованих на законах, нормах, звичаях та правилах. Інституціоналізація охоплює не лише наявність формальних регуляторів (законодавства, державних програм, організаційних структур), а й фактичну здатність інституцій забезпечувати стабільність, прозорість, підтримку та адаптивність у межах господарської діяльності [1, с. 7].

У галузі тваринництва, інституції забезпечують таке середовище, яке буде сприяти не лише формальному дотриманню вимог, а й практичній ефективності виробництва. Мова йде про прозорість правил гри, злагодженість процедур, організаційну спроможність, формування стійкості галузі від впливу зовнішніх факторів, швидко пристосовуватись до змін та впроваджувати новітні розробки.

Сьогодні ми бачимо розрив між формальним існуванням інституційних механізмів і їх практичною реалізацією. Даний розрив проявляється у фрагментарному управлінні, недостатній ефективності державної підтримки та втраті конкурентних позицій на ринку. Тому необхідно не просто констатувати наявність інституцій, а і здійснити оцінку їхнього впливу на розвиток галузі тваринництва з точки зору досягнення конкурентної переваги.

Тому необхідно розробити та застосувати методологічний підхід до комплексної оцінки впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі тваринництва. Це передбачає аналіз того, наскільки інституції забезпечують реальну підтримку виробникам – чи є ефективними надані сервіси, наскільки прозоре та передбачуване регуляторне середовище, чи існує організаційна спроможність адаптуватися до викликів. Це передбачає проведення – інституційного аудиту.

В основі інституційного аудиту конкурентоспроможності тваринницької галузі лежить інституційна теорія, у трактуванні Дугласа Норта. На його думку, інститути – це формальні правила (закони, регулювання, політика) та неформальні обмеження (норми, традиції, переконання), які разом формують «правила гри» в суспільстві. Саме інститути визначають стимули для економічних агентів і впливають на рівень трансакційних витрат, ефективність розподілу ресурсів та, в результаті, на економічну продуктивність. Інституційне середовище, за Нортом, є фундаментом, на якому будується структура господарювання, рівень довіри між суб'єктами, інноваційна активність та доступ до ресурсів [2].

Інституційний аудит доцільно розглядати як системний інструмент оцінювання ефективності дій інституцій, які формують середовище функціонування галузі. В узагальненому вигляді, спираючись на визначення О.І. Серняка, інституційний аудит – це інструмент державно-громадського моніторингу та контролю, що дозволяє комплексно аналізувати з одного боку – організаційну спроможність публічних інституцій до забезпечення стабільного, результативного управління, а з іншого – якість і доступність публічних послуг, що надаються цими інституціями [3, с. 226].

У прикладному розумінні – з урахуванням специфіки тваринництва – інституційний аудит виступає як метод діагностики соціологічних, політичних та економічних

складових інституційного середовища, що безпосередньо впливають на конкурентоспроможність галузі. Конкурентоспроможність галузі тваринництва тісно пов'язана із якістю управлінських рішень, стабільністю політичних інститутів, доступом до ресурсів і соціальними умовами, в яких функціонують підприємства. Таким чином, інституційний аудит є методологічною основою для дослідження впливу цих інституційних факторів на конкурентоспроможність галузі тваринництва.

Беручи за основу концепцію Дугласа Норта, який розглядав інститути як «правила гри», що включають формальні правила (закони, контракти, регламенти) та неформальні обмеження (традиції, норми, культурні звичаї), можна аргументувати необхідність багаторівневого підходу, різні типи інститутів по-різному впливають на поведінку економічних агентів, формують стабільні очікування, зменшують невизначеність та визначають ефективність транзакцій [2].

Для цілісного розуміння впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі тваринництва доцільно класифікувати їх за рівнями дії: прямиий, опосередкований та латентний (прихований) вплив. Така класифікація дозволяє оцінити не лише наявність інституційних факторів, а й силу їхнього впливу на економічну активність, управлінські рішення та розвиток галузі в цілому.

Прямий вплив реалізується через інституційні механізми, які мають чітко визначену форму та регламент – такі як державні програми підтримки, податкові стимули, кредитування, фінансовий лізинг. Дані інструменти безпосередньо впливають на економічну активність підприємств, їхню здатність інвестувати у розвиток, модернізувати виробництво чи розширити обсяги продукції.

Опосередкований вплив стосується загальної якості інституційного середовища, в якому функціонує галузь. До таких чинників належать система професійної підготовки, наукова підтримка, наявність дорадчих служб, ефективність організаційних структур, доступність інфраструктури тощо. Хоча ці чинники не надають прямої вигоди, вони створюють умови для стабільного функціонування, інновацій та зростання.

Латентний (прихований) вплив – це дія неформальних інститутів, таких як традиції, норми поведінки, мен-

тальні установки, рівень довіри до інституцій, а також етичні засади ведення господарства. Незважаючи на свою невидимість, ці чинники суттєво впливають на ефективність управлінських рішень, рівень соціальної відповідальності фермерів та стабільність розвитку галузі в довгостроковій перспективі.

Для практичного застосування інституційного аудиту в оцінці конкурентоспроможності галузі тваринництва важливо спиратися на науково обґрунтовані індикатори, які відображають основні характеристики інституційного середовища. Вони дозволяють оцінити ефективність взаємодії учасників ринку, державну підтримку, кадровий потенціал, інвестиційну активність та інноваційний розвиток галузі. Використання як абсолютних, так і відносних показників забезпечує всебічну та об'єктивну оцінку.

Соціальний підхід, запропонований О. Контом, Г. Спенсером та Ю. Пачковським, підкреслює, що соціальні структури та норми виступають основою організації поведінки людей і забезпечують стабільність взаємодії в суспільстві. Під час проведення інституційного аудиту оцінюють, як соціальні чинники впливають на передбачуваність дій учасників ринку, підтримують професійну згуртованість та розвиток кадрового потенціалу, а також сприяють збереженню локальних практик і традиційних порід. Такий аналіз дозволяє визначити, наскільки соціальне середовище забезпечує сталість професійних зв'язків і сприяє розвитку галузі на тривалий термін.

Політичні інститути, за концепцією В. Вільсона, Дж. Брюса та Т. Коула, формують рамки діяльності, визначають правила державної політики та регулюють економічні процеси. В межах інституційного аудиту оцінюють ефективність державної підтримки, рівень стимулювання підприємницької активності та створення умов для інноваційного розвитку. Це дозволяє визначити, наскільки політичне середовище забезпечує стабільність функціонування галузі, сприяє конкурентоспроможності підприємств та створює умови для їх адаптації до змін на внутрішньому і зовнішньому ринку [4, с.28].

Економічний підхід, представлений В. Каспером, О. В. Сисоєвим, Д. Нортом, та О. Вільямсоном, підкреслює значення правил і механізмів, які впорядковують господарську діяльність, знижують ризики та стимулюють ефективне використання ресурсів. Під час проведення

Таблиця 1

Рівні впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі тваринництва

Рівень впливу	Характеристика	Приклади інституційних чинників	Очікуваний ефект
Прямий вплив	Вплив, що здійснюється безпосередньо через адміністративні, фінансові, організаційні інструменти	Державна підтримка, субсидії, програми фінансування, податкові пільги, доступ до кредитів, програми лізингу	Зниження фінансового навантаження, стимулювання модернізації, зростання продуктивності
Опосередкований вплив	Вплив, який реалізується через загальні умови функціонування галузі	Якість підготовки кадрів, наукове забезпечення, інформаційна підтримка, наявність інфраструктури	Підвищення ефективності управління, впровадження інновацій, зниження трансакційних витрат
Латентний (прихований) вплив	Вплив неформальних інституцій та соціальних факторів, що формують поведінку суб'єктів господарювання	Норми, традиції, рівень довіри до влади, дотримання етичних стандартів у поводженні з тваринами, ментальні установки	Формування сприятливого ділового середовища, підвищення відповідальності, довготривала стійкість розвитку

Джерело: сформовано авторами

інституційного аудиту оцінюють, наскільки інституційне середовище сприяє економічній стабільності галузі, розвитку інвестиційної активності та інноваційних процесів. Крім того, аналізується здатність галузі формувати конкурентоспроможні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках, забезпечувати оптимальний розподіл ресурсів і зменшувати трансакційні витрати, що разом визначає ефективність функціонування та перспективи розвитку тваринництва [5; 6].

Оцінка впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність галузі потребує врахування різних факторів, які взаємодіють між собою, формуючи загальне інституційне середовище. Логіка що використовується для цього, полягає в визначенні причинно-наслідкових зв'язків між інституціями та результатами діяльності в межах галузі. Вона дозволяє розглядати процеси, які відбуваються в рамках галузі, як систему взаємодії між різними інституційними чинниками та реакціями учасників ринку, що в кінцевому результаті відображається на конкурентоспроможності.

Логіка оцінки впливу інституційних чинників побудована на послідовності чотирьох етапів:

1. Початкове формування інституційного середовища. Цей етап відображає появу інституційного чинника, який створює потенційну основу для змін у галузі. Інституційні чинники можуть бути зовнішніми або внутрішніми та включають правові норми, державну політику, інфраструктурні зміни, програми підтримки, інноваційні стратегії тощо. На цьому етапі визначається, які зміни стають можливими, але ще не формуються конкретні умови для учасників галузі.

2. Створенні відповідних умов. Ініційований інституційний чинник перетворюється на конкретні умови та ресурси, доступні для галузі. Це можуть бути фінансові стимули, технологічні можливості, нові ринки або організаційні інструменти. На цьому етапі створюються як статичні (надані ресурси), так і динамічні (зміни у законодавстві чи ринку) можливості для розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

3. Реакція на зміни. Галузь, отримавши доступ до певних ресурсів чи змінюючи свої умови діяльності, приймає відповідні рішення. Реакція може включати інвестиції в нові технології, зміни в організаційних структурах, розширення виробничих потужностей або адаптацію до нових вимог ринку. Реакція галузі відображає стратегію, орієнтовану на використання доступних можливостей для покращення її конкурентоспроможності.

4. Вимірювання результату. Це фінальна фаза, яка показує, наскільки ефективною була реакція галузі та чи відбулося покращення її конкурентоспроможності. Результативний показник може відображати різні

аспекти діяльності галузі, зокрема: збільшення виробництва, зниження витрат, поліпшення якості продукції, підвищення ефективності управління, зростання прибутку або розширення ринків збуту. Вимірювання результативних показників дозволяє оцінити, наскільки зміни в інституційному середовищі сприяли розвитку галузі.

Логіка причинно-наслідкових зв'язків відображено на рис. 1.

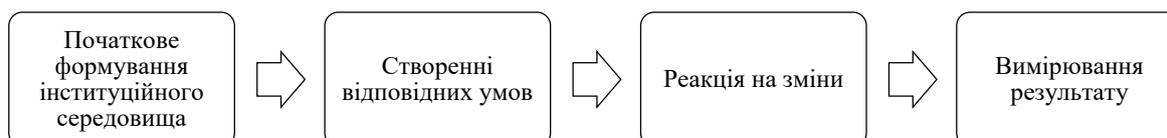
Ця модель дозволяє не лише оцінити вплив окремих інституційних змін, але й зрозуміти, як ці зміни взаємодіють з іншими факторами середовища, які впливають на учасників ринку галузі. Вона підкреслює необхідність врахування множинних взаємодій між різними етапами, що можуть змінюватися в залежності від специфіки конкретної галузі чи сектору економіки.

Інституційний аудит дозволяє виявити сильні й слабкі сторони інституційного середовища галузі тваринництва, оцінити ефективність державної підтримки, кадрового та наукового потенціалу, рівень взаємодії формальних і неформальних інституцій. Водночас сама по собі діагностика не гарантує формування стратегії підвищення конкурентоспроможності. Для цього потрібні інструменти, що дозволяють визначити орієнтири розвитку, врахувати кращі світові та національні практики й забезпечити їх адаптацію до умов України.

Такими інструментами виступають бенчмаркінг, SWOT- та PESTEL-аналіз, метод GAP, методи динамічного моделювання та сценарного аналізу, графічні методи, зокрема побудова багатокутних профілів, які у сучасній економічній науці та практиці трактується як системний підхід до порівняння, оцінювання та впровадження інноваційних рішень. Якщо інституційний аудит відповідає на питання «який реальний стан інституційного середовища?», то наведені вище прийоми допомагають визначити, «як можна поліпшити ситуацію».

1. Бенчмаркінг виступає як один із ключових інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємств. Морщенок Т.С., зазначає, що поняття бенчмаркінгу трактується багатогранно – як метод, процес, концепція, інструмент стратегічного розвитку. Його суть полягає у систематичному, безперервному пошуку, вивченні та адаптації найкращих практик ведення бізнесу з метою підвищення ефективності власної діяльності. Бенчмаркінг передбачає не лише порівняння результатів, а й розвиток корпоративної культури, що сприяє впровадженню позитивного досвіду. У процесі його реалізації виділяють шість основних етапів – від визначення об'єкта дослідження до впровадження змін та повторного оцінювання результатів [7].

Бенчмаркінг використано як методологічний інструмент для аналізу конкурентоспроможності галузі тваринництва в умовах нестабільного інституційного сере-

Рисунок 1 – Послідовність етапів оцінки впливу інституційних змін на конкурентоспроможність галузі

Джерело: сформовано авторами

довища. Його використання дає змогу зіставити ключові показники діяльності галузі тваринництва в Україні з найкращими міжнародними практиками, що, у свою чергу, дозволить виявити як внутрішні резерви розвитку, так і наявні інституційні бар'єри. Використання бенчмаркінгу в комбінації з інституційним аналізом на основі теорії Д. Норта надає можливість глибше оцінити вплив формальних та неформальних інституцій на функціонування галузі тваринництва та сформулювати практичні рекомендації для підвищення її конкурентоспроможності.

2. SWOT-аналіз – інструмент стратегічного планування, який комплексно оцінює внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства шляхом ідентифікації його сильних і слабких сторін, а також зовнішніх можливостей і загроз. Він виявляє ключові чинники, що впливають на конкурентоспроможність. Він дозволяє не лише систематизувати наявну інформацію про стан підприємства, а й краще зорієнтуватися у виборі пріоритетних напрямів діяльності. Його практична цінність полягає у здатності поєднувати внутрішні ресурси підприємства із зовнішніми викликами, формуючи адаптивну, а не шаблонну модель розвитку [8].

Використання методу SWOT у дослідженні інституційного середовища дає змогу комплексно оцінити фактори, що визначають конкурентоспроможність галузі тваринництва. Враховуючи складність взаємодії між економічними, соціальними, правовими та організаційними чинниками, SWOT-аналіз дозволяє систематизувати інформацію про внутрішні сильні та слабкі сторони інституцій, а також зовнішні можливості і загрози, що пов'язані із законодавчими, соціальними та ринковими умовами. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню того, як інститути – як формальні, так і неформальні – впливають на розвиток галузі, створюючи передумови для стабільності, інновацій та сталого зростання.

3. PESTEL-аналіз – це інструмент, який дозволяє системно вивчати зовнішні умови, що впливають на діяльність певної галузі або підприємства. Його мета – ідентифікувати ключові чинники впливу з шести макросередовищ: політичного, економічного, соціального, технологічного, екологічного та правового [9].

PESTEL-аналіз як інструмент інституційного аудиту дозволяє оцінити вплив зовнішніх факторів на розвиток тваринницької галузі. Він охоплює політичні чинники, такі як державна політика щодо субсидій, регулювання експорту та митні бар'єри, економічні фактори, включаючи попит, ціни, валютні коливання та доступність ресурсів, соціальні аспекти, як ставлення суспільства до аграрних професій та зацікавленість молоді, технологічні інновації, автоматизацію та біотехнології, екологічні виклики, зокрема зміни клімату та сталий розвиток ресурсів, а також юридичні вимоги, такі як відповідність міжнародним стандартам і сертифікація продукції. Цей аналіз дозволяє зібрати всі ці чинники в одному контексті, що створює основу для подальшої стратегічної оцінки галузі через SWOT-аналіз, допомагаючи визначити сильні та слабкі сторони, можливості і загрози.

4. Метод GAP-аналізу спрямований на оцінку стратегічних розривів, які виникають між бажаним і реальним

станом розвитку підприємства. Основною метою є виявлення відхилень між плановим та фактичним розвитком, наприклад, у таких показниках, як прибуток, рентабельність або оборот [10].

Метод GAP-аналізу – ефективний інструмент для оцінки стратегічних розривів у функціонуванні інституційних механізмів. Порівнюючи плановані показники розвитку з фактичними, можна виявити, де інституційні чинники не відповідають очікуваним результатам, що створює стратегію для корекції розриву.

5. Для оцінки перспектив конкурентної боротьби в динамічному та нестабільному середовищі, необхідно використовувати методи динамічного моделювання та сценарного аналізу. Динамічне моделювання дозволяє уявити зміни в бізнес-середовищі, враховуючи взаємодії між ключовими чинниками конкуренції та передбачити розвиток подій за різних умов. Сценарний аналіз пропонує створення кількох варіантів майбутнього, які відображають можливі сценарії, що можуть розвинути під впливом змін на ринку. Самі сценарії не є стратегічними рішеннями. Вони лише надають уявлення про можливі напрямки розвитку, що вимагає від організацій розробки конкретних стратегій для кожного з можливих сценаріїв [11, с. 180].

Аналіз різноманітних сценаріїв розвитку інституційного середовища дає змогу створити більш адаптивну та гнучку стратегію для розвитку галузі тваринництва. Оскільки в кожній сфері діють як формальні, так і неформальні інститути, необхідно враховувати вплив змін, які можуть відбуватися внаслідок економічних, соціальних чи правових факторів. Такий підхід допомагає своєчасно ідентифікувати можливі ризики та шанси, а також вносити корективи в стратегію, аби забезпечити сталий розвиток і зберегти конкурентні переваги на ринку.

6. Графічні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства, зокрема метод побудови багатокутних профілів, надають можливість візуалізувати результат дослідження через графічне відображення ключових показників. Цей підхід є досить зручним завдяки своїй наочності та доступності, дозволяючи зрозуміти, в яких аспектах підприємство перевершує конкурентів, а де потребує вдосконалення [12].

Під час проведення інституційного аудиту метод побудови багатокутних профілів ефективно використовується для візуального оцінювання впливу різних інституційних чинників на конкурентоспроможність підприємств. Побудований графік відображає баланс між окремими чинниками та показує, які з них забезпечують найбільший позитивний ефект, а які – стримують розвиток. Це сприяє формуванню цілісної картини інституційного забезпечення, визначенню «вузьких місць» у системі та вибору пріоритетних напрямів для удосконалення політики й управлінських рішень.

7. Метод кореляції і регресії є невід'ємною частиною статистичного аналізу, що дає змогу виявити та оцінити взаємозв'язки між різними змінними. Множинна кореляція дозволяє оцінити ступінь впливу кількох незалежних змінних на результативну змінну, що дозволяє більш точно зрозуміти, які фактори мають найбільший вплив.

Множинна регресія дає змогу побудувати математичну модель, яка відображає ці взаємозв'язки та використовується для прогнозування результатів на основі значень незалежних змінних [13, с. 81].

Методи кореляції і регресії дозволяють виявити силу та напрямок взаємозв'язку між показниками, визначити ключові фактори з найбільшим впливом, а також оцінити їхній кумулятивний ефект. На основі регресійних моделей можливо будувати сценарії розвитку галузі за різних умов інституційного середовища, що дозволяє розробляти обґрунтовані управлінські рішення, визначати пріоритети у розподілі ресурсів і зменшувати рівень невизначеності у стратегічному плануванні.

Висновки. Дослідження показує, що основною перешкодою розвитку галузі тваринництва в Україні є недостатня практична ефективність формальних інститутів, таких як законодавство та державні програми, а також недооцінка неформальних інститутів, зокрема традицій, соціальних норм і довіри, що призводить до гальмування

модернізації, зниження інноваційної активності та послаблення конкурентних позицій. Запропонована методологія на основі інституційного аудиту забезпечує комплексну оцінку впливу інституційних чинників (прямих, опосередкованих, латентних) через принципи цілеспрямованості, комплексності, системності, безперервності, об'єктивності та інформаційного забезпечення, використовуючи інструменти бенчмаркінгу, SWOT, PESTEL, GAP-аналізу, динамічного моделювання, сценарного аналізу, графічних методів і кореляційно-регресійного аналізу, що дозволяє виявити бар'єри, оцінити ефективність інститутів і сформулювати рекомендації для підвищення стійкості та конкурентоспроможності галузі. У перспективі методологія буде перевірена емпіричними даними за 2020–2024 роки, а її застосування сприятиме розробці адаптивних стратегій, порівнянню з міжнародними практиками, прогнозуванню сценаріїв розвитку та вдосконаленню інституційної політики для забезпечення сталого зростання галузі в умовах сучасних економічних, соціальних і технологічних викликів.

Список використаної літератури:

1. Інституціоналізація публічного управління в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2019. 210 с.
2. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press. 1990 URL: <https://books.google.com.ua/books?id=oFnWbTqgNPYC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 29.08.2025).
3. Серняк О.І. Інституційний аудит як інструмент підвищення інституційної спроможності органів виконавчої влади. *Ефективність державного управління*. 2021. Вип. 1 (66) : у 2 ч. Ч. 2. Львів : ЛРІДУ НАДУ. С. 217–228.
4. Романюк А. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи: монографія. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 391 с.
5. Kasper W. *Institutional economics: social order and public policy*. Bodmin, Cornwall, 1999. P. 30.
6. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
7. Морщенок Т.С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. *Економіка і суспільство*. 2017. №9. С. 533–540.
8. Довбня С. Б. Комплексна оцінка конкурентоспроможності та обґрунтування стратегії її підвищення на підприємствах кондитерської промисловості. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-117> (дата звернення: 29.08.2025).
9. Гудзь Ю. Pest-аналіз в системі маркетингового аналізу аграрних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 3. С. 260–264.
10. Жадько К. С. Практичні основи побудови і інструментарій моделей моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2014. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_80
11. Шевченко Л. С. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) : навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків : Право, 2022. 312 с.
12. Швиденко С. О. Сучасні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. докторантів, молодих учених та студентів, м. Харків, 27 квітня 2018 р. Харків: Вид-во «Лідер», 2018. С. 377–382.
13. Вдовин М. Л. Методи статистичного моделювання економічних процесів: критичний огляд. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 38. С. 79–84.

References:

1. Bilynskoji M. M., Petroje O. M. (ed.) (2019) *Institutionalization of public administration in Ukraine: scientific-analytical supplement*. Kyjiv : NADU. (in Ukrainian)
2. North D. C. (1990) *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press. Available at: <https://books.google.com.ua/books?id=oFnWbTqgNPYC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false> (accessed 29 August 2025).
3. Sernjak O.I. (2021) *Institutionalnyj audyt jak instrument pidvyshhennja instytucijnoji spromozhnosti orghaniv vykonavchoji vlady* [Institutional audit as a tool for increasing the institutional capacity of executive bodies]. *Efektivnistj derzhavnoho upravlinnja*. vol. 1 (66) : u 2 ch. Ch. 2. Ljviv : LRIDU NADU. pp. 217–228.
4. Romanjuk A. S. (2007) *Porivnjajljniy analiz politychnykh instytutiv krajn Zakhidnoji Jevropy: monoghrafija*. [Comparative analysis of political institutions of Western European countries: monograph] Ljviv: Centr LNU imeni Ivana Franka. (in Ukrainian)

5. Kasper W. (1999) Institutional economics: social order and public policy. Bodmin, Cornwall. (in Ukrainian)
6. Shevchenko O.O. (2012) Istorija ekonomiky ta ekonomichnoji dumky: suchasni ekonomichni teoriji: Navchalnyj posibnyk [History of Economics and Economic Thought: Modern Economic Theories: Textbook]. Kyjiv: Centr uchbovohoj literatury. (in Ukrainian)
7. Morshhenok T. S. (2017) Benchmarking jak instrument pidvyshhennja konkurentospromozhnosti pidpryjemnyckjykh struktur [Benchmarking as a tool for increasing the competitiveness of business structures.]. *Ekonomika i suspiljstvo*. no. 9. pp. 533–540.
8. Dovbnja S. B. (2023) Kompleksna ocinka konkurentospromozhnosti ta obghruntuvannja strateghiji jiji pidvyshhennja na pidpryjemstvakh kondyterskoji promyslovosti [Comprehensive assessment of competitiveness and justification of the strategy for its improvement at confectionery enterprises]. *Ekonomika ta suspiljstvo*. no.57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-117> (accessed 29 August 2025).
9. Ghudzi Ju. (2023) Pest-analiz v systemi marketyngovoho analizu aghrarnykh pidpryjemstv [Pest analysis in the system of marketing analysis of agricultural enterprises]. *Visnyk Khmeljnyckogohe nacionaljnogho universytetu*. no. 3. pp. 260–264.
10. Zhadjko K. S. (2014) Praktychni osnovy pobudovy i instrumentarij modelej monitoryngu, diagnostyky i kontrolju dijalnosti pidpryjemstv [Practical foundations of construction and tools for monitoring, diagnostics and control models of enterprise activities]. *Efektivna ekonomika*. no. 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_80 (accessed 29 August 2025).
11. Shevchenko L. S. (2022) Konkurentospromozhnistj biznesu (pidpryjemstva) : navch. posib. u pytannjakh i vidpovidjakh [Competitiveness of business (enterprises): a manual in questions and answers]. Kharkiv : Pravo. (in Ukrainian)
12. Shvydenko S. O. (2018) Suchasni metody ocinky konkurentospromozhnosti pidpryjemstva [Modern methods of assessing the competitiveness of an enterprise]. *Proceedings of the Rozvytok jevropskogohe prostoru ochyma molodi: ekonomichni, socialjni ta pravovi aspekty: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. doktorantiv, molodykh uchenykh ta studentiv*, (Kharkiv, April 27, 2018) Kharkiv: Lider. pp. 377–382.
13. Vdovyn M. L. (2023) Metody statystychnogho modeljuvannja ekonomichnykh procesiv: krytychnyj oghljad [Methods of statistical modeling of economic processes: a critical review]. *Skhidna Jevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnja*. no.38. pp. 79–84.

Mykola Misyuk, Doctor of Economic Sciences, Professor, Honored Economist of Ukraine, Vice-Rector for Academic Affairs, Higher educational institution “Podillia State University”. **Yaroslav Susharnyk**, Candidate of Economic Sciences, Lecturer at the Department of Public Administration, Management, and Inclusive Economics, Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education “Kamianets-Podilskyi State Institute”

METHODOLOGY FOR COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE IMPACT OF INSTITUTIONAL FACTORS ON THE COMPETITIVENESS OF THE LIVESTOCK INDUSTRY

The study is dedicated to developing a comprehensive methodology for assessing the impact of institutional factors on the competitiveness of the livestock industry in Ukraine, which is relevant in the context of modern challenges facing the agricultural sector. The problem lies in the insufficient effectiveness of formal institutions, such as legislation and state programs, which often do not meet the actual needs of the industry, as well as the underestimation of informal institutions, including traditions, social norms, and trust. This imbalance between formal regulations and actual economic conditions hinders production modernization, reduces innovative activity, and weakens the competitive position of Ukrainian enterprises in domestic and international markets. The methodology is based on an institutional audit, which enables a systematic assessment of the impact of institutional factors, identification of interrelations between economic, social, and managerial aspects, detection of systemic barriers, and formulation of recommendations for creating an effective institutional policy. Institutional factors are classified by their level of influence: direct (state programs, tax incentives, lending), indirect (quality of education, infrastructure, scientific support), and latent (traditions, norms, trust). The methodological approach relies on principles of purposefulness, comprehensiveness, systematicity, continuity, objectivity, and informational support. The tools used include benchmarking for comparison with best practices, SWOT analysis for assessing internal and external factors, PESTEL analysis for studying political, economic, social, technological, environmental, and legal aspects, GAP analysis for identifying discrepancies between planned and actual indicators, dynamic modeling, scenario analysis, graphical methods (polygonal profiles), and correlation-regression analysis for evaluating interrelations. The assessment employs absolute (investments, human resources) and relative (resource efficiency, market competitiveness) indicators. The evaluation logic consists of four stages: formation of the institutional environment, creation of conditions, industry response, and measurement of results.

Keywords: institutional audit, competitiveness, livestock industry, formal institutions, informal institutions, methodology.

Стаття надійшла: 20.10.2025

Стаття прийнята: 18.11.2025

Стаття опублікована: 29.12.2025